

YENİ MECMUA'DA YAYIMLANAN BİR MİLLİ MÜCADELE HATIRATI ÜZERİNE

ON A MEMORY OF THE NATIONAL STRUGGLE PUBLISHED IN THE
NEW JOURNAL (YENİ MECMUA)

İsmail OĞUZ*

Geliş Tarihi/Received:09.08.2021

Kabul Tarihi/Accepted:30.11.2021

OĞUZ, İsmail, (2022), "Yeni Mecmua'da Yayımlanan Bir Milli Mücadele Hatıratı Üzerine", Belgi Dergisi, S.23, Pamukkale Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını, Kış 2022/1, ss. 99-123.

Öz

Bu araştırma Kemal Balıkesir'in Yeni Mecmua adlı derginin 5 Aralık 1923 tarihli nüshasında yayımlanan Milli Mücadele dönemine ait hatıratını içermektedir. Balıkesir'in yönetiminde bulunmuş ve orduya pek çok asker yetiştirmiş Cebbâr-zade ailesine mensup olan Kemal Balıkesir, 1888 yılında Balıkesir'de dünyaya geldi. İlkokulu Balıkesir'de tamamladıktan sonra eğitimine İstanbul'da devam etti. Sırasıyla Eyüp Askeri Ortaokulu, Kuleli Askeri Hazırlık Okulu, İstanbul Harp Okulu ve Harp Akademisi'nden mezun oldu. Kemal Balıkesir, bir asker olarak Milli Mücadele yıllarında, Kuzeybatı Anadolu Kuvâ-yı Milliyesi içerisinde gönüllü olarak yer almış milli mücahittir. O, asker olmasına karşın gerektiğinde sivil halktan müfrezeler oluşturup başarılı askeri hareketler yapmıştır. Balıkesir'in milli mücadele önderlerinden olan Kemal Bey, milli mücadeleye ilk katıldığı andan itibaren yaşadıklarını, yaptıklarını kaydetmiştir. İstiklal Savaşı'ndan sonra bu hatıralarını Yeni Mecmua'da yayımlatmıştır. Hatıralar, derginin yayın hayatının ani olarak sona ermesi nedeniyle Kemal Balıkesir'in tüm hayatını ihtiva etmemekte, 1919 yılının bir bölümünü kapsamaktadır. Ancak hatıralar, olayların tanığı olan kişiden ilk elden bilgiler vermesi ve günümüze değin bir şekilde kullanılmamış olması nedenleriyle fevkalade önemlidir. Bu çalışma, Yeni Mecmua'da yer alan anıların bugüne kadar yayınlanan çalışmalarda bahsedilmediği gerçeğinden yola çıkılarak hazırlanmıştır. Ayrıca Kemal Balıkesir'in birinci derece akrabalarıyla da görüşülerek veri toplandı. Kemal Balıkesir ile ilgili yayınlarda, özellikle Kurtuluş Savaşı ile ilgili anıların olaylardan yaklaşık yarım asır veya daha sonra yayınlandığı görülmektedir. Oysa Kemal Balıkesir'in Yeni Mecmua'da yayımlanan hatıraları, 1923 yılı gibi olayların gerçekleştiği zamana oldukça yakın bir tarihte ve olayın tanıklarının büyük çoğunluğunun hala hayatta olduğu zamanda yayınlandığı için büyük önem taşıyor. Araştırma-inceleme yönteminin kullanıldığı çalışma; Giriş, Yeni Mecmua, Yeni Mecmua'da Kemal Bey'in Milli Mücadele Hatıraları ve Sonuç başlıklarından oluşmuştur.

Anahtar Kelimeler: Milli Mücadele, Yeni Mecmua, Hatıra, Kemal Balıkesir

* Dr. Öğr. Üyesi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Sosyal Bilimler Eğitimi ABD, Demirci, Manisa, Türkiye, ismailoguz70@gmail.com, (<https://orcid.org/0000-0003-1073-0413>).

Abstract

This research includes Kemal Balikesir's memoirs from the period of the National Struggle, published in the issue of *Yeni Mecmua*, dated December 5, 1923. Kemal Balikesir, a member of the Cebbâr-zade family that was in the administration of Balikesir and raised many soldiers for the army, was born in Balikesir in 1888. After completing primary school in Balikesir, he continued his education in Istanbul. He graduated from Eyüp Military Secondary School, Kuleli Military Preparatory School, Istanbul Military College and Military Academy, respectively. Kemal Balikesir is a national mujahid who voluntarily took part in the Northwest Anatolian National Forces during the years of the National Struggle as a soldier. Although he was a soldier, he made successful military operations by forming detachments from the civilian population when necessary. Kemal Bey, one of the leaders of the national struggle in Balikesir, recorded what he experienced and actions from the first time he joined the national struggle. After the War of Independence, these memories were published in *Yeni Mecmua*. These memories do not cover the entire life of Kemal Balikesir, but cover a part of the year 1919, due to the abrupt end of the publication life of *Yeni Mecmua*. However, memories are extremely important because they provide first-hand information from the person who witnessed the events and have not been used in any way until today. This study was prepared because the memories in *Yeni Mecmua* were not mentioned in the studies published so far. In addition, data were collected by interviewing Kemal Balikesir's first-degree relatives. In the publications about Kemal Balikesir, it is seen that especially the memories about the War of Independence were published half a century or more after the events. However, Kemal Balikesir's memoirs published in *Yeni Mecmua* are of great importance because they were published very close to the time of the events, such as 1923, when many of the witnesses of the event were still alive. The study in which the research-examination method was used; It consists of the titles of Introduction, *Yeni Mecmua*, Kemal Bey's Memories of the National Struggle in *Yeni Mecmua* and Conclusion.

Keywords: *National Struggle, Yeni Mecmua, Memory, Kemal Balikesir*

Giriş

Bu araştırma Kemal Balıkesir’in Yeni Mecmua adlı derginin 5 Aralık 1923 tarihli nüshasında yayımlanan Milli Mücadele dönemine ait hatıratının incelenmesidir. Çalışmada Milli Mücadele döneminin başlangıcındaki (1919 yılındaki) Kemal Balıkesir’den bahsedilecektir.

Genellikle çeşitli alanlarda tanınmış kişiler olmak üzere, bir bireyin kendi hayatını, yaşadığı dönemde gözlemediği, tanık olduğu olayları, bu olaylarla ilgili bilgi ve gözlemlerini anlattığı yazılara hatıra denir. O bireyin yaşadığı döneme ilişkin de bilgiler verir. Hatırat terimi; yaşanmış olayların anlatıldığı otobiyografik eserlerin ortak adı olarak kavramsallaştırılmıştır. Hatırat, hatıra kalmış olanların yazıya geçirilmesidir. Hatıralar tarih alanındaki çalışmalara kaynaklık eder. Genellikle askerî şahısların yazdıkları belgelere dayanan, hatta birliklerin harekât şemalarını ihtiva eden harp hâtıraları yalın ve objektif bir ifadeyle kaleme alınmıştır¹. İşte bu tarzda bir hâtırat örneği de Kemal Balıkesir’in hatıralarıdır. Tarihe tanıklık etmiş tarihi şahısların hatıratları tarih yazımında büyük önem arz eder. Kemal Balıkesir’in hatıraları, Mondros Ateşkes Antlaşması’nın imzalanması sürecinden başlayarak İzmir’in işgali ile Batı Anadolu’da gelişen olayları ve kendisinin de içerisinde eylemli olarak yer aldığı olayları başkalarıyla paylaşma ihtiyacından ortaya çıkmıştır. Hatıralar yazıya dökülürken, döneme ilişkin yazılı, yazısız bütün kaynaklardan yararlanılmaya² çalışıldığı görülmektedir.

Balıkesir’in milli mücadele önderlerinden olan Kemal Bey’in hatıralarında Balıkesir, Akhisar, Soma ve Bergama havalisindeki gelişmeler hakkında, olayların tanığı olarak ilk elden bilgiler vermesi nedeniyle fevkalade önemlidir. Bu hatıralarda Kemal Bey’in İstanbul’dan Balıkesir’e gelişi, Balıkesir’de mevcut askeri birliğe ve milli harekate katılımı, Balıkesir’in ön hattı olan Akhisar, Soma ve Bergama havalisindeki Yunan işgal kuvvetlerinin ilerleyişini durdurmak üzere görev alışı ile ayrıntılı ilgili bilgiler yer almaktadır.

Çalışmanın amacı Kemal Balıkesir ile ilgili yayınlarda günümüze değin bir şekilde kullanılmamış olan bu hatıraları ve içerisinde yer alan bilgileri kullanmak olmuştur. Çalışmanın ana kaynağını Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi (İSAM) Osmanlıca Makaleler Veri Tabanı’nda 1923_90_DEMIRALPTI katalog kodu ile uzaktan erişime açık olarak bulunan Yeni Mecmua: İlim, Sanat ve Ahlaka Dair Haftalık Dergi adlı dergide yayımlanan iki adet Osmanlı Türkçesi hatıra metni oluşturmaktadır. Hatıralar Millî Mücadele Kahramanı Kemal Bey’in anlatımıyla, Yeni Mecmua yazarlarından Tevfik Demiralp Ispartalı tarafından kaleme alınmak suretiyle oluşturulmuştur. Dergide bir yazı dizisi olarak devam edeceği duyurulan hatıraların derginin zamansız bir şekilde kapanması nedeniyle ancak iki hatıra metni yayımlanabilmiştir. İlk hatıra derginin 5 Kanunuevvel 1339 (5 Aralık 1923) tarihli 4.cilt 89.sayısında “Türk İnkılabı: Bir İstiklal Kahramanının Hatıraları” başlığıyla 456-459 sayfaları arasında yayımlanmıştır. İkinci hatıra ise derginin kapanmadan önceki son sayısı olan 20 Kanunuevvel 1339 (20 Aralık 1923) tarihli 4.cilt 90.sayısında “Balıkesirli Erkan-ı Harp Kemal Bey’in Mücadele Hatıraları” başlığıyla 474-475 sayfaları arasında yayımlanmıştır³.

1 M. O. Okay, “Hatırat”, TDV İslam Ansiklopedisi, 16, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1997, s. 445; M. Uslu, Ansiklopedik Türk Dili ve Edebiyatı Terimleri Sözlüğü, Yağmur Yayınları, İstanbul 2007, s. 25; T. Temur-A. Çakıroğlu, Etkinliklerle Yazılı ve Sözlü Anlatım, Pegem Akademi, Ankara 2010, s.83.

2 Temur-Çakıroğlu, a.g.e., s.83.

3 <http://ktp.isam.org.tr/?url=makaleosm/findrecords.php/erişim tarihi: 20.01.2021.>

Kemal Balıkesir ve hatıraları ile ilgili yayımlanmış çalışmalara baktığımızda, öncelikle Kemal Balıkesir'in kendisinin kaleme aldığı hatıraları, 1971 yılında Yörük Matbaası tarafından İstanbul'da Yörük Matbaası'nda yayınlanan "İstiklâl Savaşında ve Türk Benliği, İmanı, Kuvayi Milliye Ruhu ile Sohbetlerim" adlı eseridir⁴.

Kemal Balıkesir'in hatıraları ile ilgili bir başka çalışma Aydın Ayhan tarafından yapılmıştır. Aydın Ayhan, General Kemal Balıkesir'in kaleme aldığı ve Genelkurmay Başkanlığına gönderdiğini belirttiği hatıratından sadeleştirmeler yaparak oluşturduğu yazılarını, Balıkesir'de yayımlanan Balıkesir Ekspres Gazetesi'nde, 12 Ocak-16 Şubat 1988 tarihleri arasında, "General Kemal Balıkesir'in Millî Mücadele Hatıratı (Yüzbaşı Sarı Kemal)" başlığı altında 31 adet tefrika halinde yayımlanmıştır⁵. Yine Aydın Ayhan, Balıkesir'de 7-8 Kasım 2013 tarihleri düzenlenen Uluslararası Balıkesir'e Değer Katan Şahsiyetler Sempozyumu'nda "General Kemal Balıkesir" başlıklı bir bildiri sunmuş, adı geçen sempozyum bildirileri 2014 yılında "Uluslararası Balıkesir'e Değer Katan Şahsiyetler Sempozyumu Bildiriler" adı ile Balıkesir'deki Petek Ofset tarafından basılmak suretiyle kitaplaşmıştır. "General Kemal Balıkesir" başlıklı bildiri de kitabın 71-86. sayfaları arasında yer almıştır⁶.

Son zamanlarda Kemal Balıkesir ile ilgili bir kitap ve bir makale çalışması yapılmıştır. Bu çalışmalardan biri Merve Üner'in hazırladığı, Haziran 2020'de Post Yayın Dağıtım tarafından İstanbul'da yayınlanan "General Kemal Balıkesir'in Kuva-yı Milliye ve İstiklâl Savaşı Hatıraları" adlı eserdir⁷. Diğeri ise Adem Efe'nin hazırladığı, Haziran 2020'de Göller Bölgesi Aylık Ekonomi ve Kültür Dergisi Ayrıntı Dergisi'nin 8.Cildinin 87.Sayısının 71-74. sayfaları arasında yayınlanan "Balıkesirli Erkân-ı Harp Kemal Bey'in Mücâhede Hatıraları" adlı çalışmadır⁸. Adem Efe'nin hazırladığı bu çalışmada Yeni Mecmua'nın 20 Kanunuevvel 1339 (20 Aralık 1923) tarihli 4.cilt 90.sayısında 474-475 sayfaları arasında yayımlanan makale⁹ konu edilmiştir.

İSAM veri tabanında bulunan Yeni Mecmua'nın 5 Kanunuevvel 1339 (5 Aralık 1923) tarihli 4.cilt 89.sayısında "Türk İnkılabı: Bir İstiklal Kahramanının Hatıraları" başlığıyla 456-459 sayfaları arasında yayımlanmış hatıra¹⁰, yukarıda zikredilen çalışmalar da dahil olmak üzere, bugüne değin yayımlanan çalışmalarda bahse konu edilmediğinden hareketle bu çalışma hazırlanmıştır. Ayrıca yerel tarih ve sözlü tarih çalışmaları yoluyla da bilgi toplama yoluna gidilmiş; bu yönde Kemal Balıkesir'in birinci derece yakınları ile görüşmeler yapıp veriler toplanmıştır.

4 K. Balıkesir, İstiklâl Savaşında ve Türk Benliği, İmanı, Kuvayi Milliye Ruhu ile Sohbetlerim, Yörük Matbaası, İstanbul 1971.

5 A. Ayhan, "General Kemal Balıkesir'in Millî Mücadele Hatıratı", Balıkesir Ekspres Gazetesi, 1988, 12 Ocak-16 Şubat 1988.

6 A. Ayhan, "General Kemal Balıkesir", Uluslararası Balıkesir'e Değer Katan Şahsiyetler Sempozyumu (7-8 Kasım 2013, Balıkesir) Bildiriler, 2014, 71-86, Balıkesir: Petek Ofset.

7 M. Üner, General Kemal Balıkesir'in Kuva-yı Milliye ve İstiklâl Savaşı Hatıraları, Post Yayın Dağıtım, İstanbul 2020.

8 A. Efe, "Balıkesirli Erkân-ı Harp Kemal Bey'in Mücâhede Hatıraları", Göller Bölgesi Aylık Ekonomi ve Kültür Dergisi Ayrıntı Dergisi, Cilt 8, Sayı 87, Haziran 2020, ss.71-74.

9 İspartalı T. Demiralp, "Balıkesirli Erkân-ı Harp Kemal Bey'in Mücâhede Hatıraları", Yeni Mecmua: İlim, Sanat ve Ahlaka Dair Haftalık Dergi, 20 Kanunuevvel 1339 (20 Aralık 1923), Cilt 4, Sayı 90, ss.474-475.

10 İspartalı Tevfik, "Türk İnkılabı: Bir İstiklal Kahramanının Hatıraları", Yeni Mecmua: İlim, Sanat ve Ahlaka Dair Haftalık Dergi, Kanunuevvel 1339 (5 Aralık 1923), Cilt 4, Sayı 89, 5, ss.456-459.

Kemal Balıkesir ile ilgili yayımlarda, özellikle Milli Mücadele ilgili hatıraların, olayların üzerinden yaklaşık yarım asır hatta daha da fazla bir süre geçtikten sonra yayımlandığı görülmektedir. Bu noktada İSAM veri tabanında bulunan Yeni Mecmua’daki hatıralar, 1923 yılı gibi olayların geçtiği zamana oldukça yakın ve henüz olayın tanıklarının çoğunluğunun hayatta olduğu bir zamanda yayımlanmış olması göz önüne alındığında büyük önem arz etmektedir.

Kemal Balıkesir, Balıkesir’in yönetiminde bulunmuş ve orduya pek çok asker yetiştirmiş asil bir ailenin mensubudur. Kendisi de bir asker, kurmay subay olup Milli Mücadele yıllarında, İzmir’in işgali sonrası İstanbul’da devam ettiği eğitimi yarım bırakarak, Kuzeybatı Anadolu Kuvâ-yı Milliyesi içerisinde gönüllü olarak yer almış önemli bir isim, bir kahraman, milli mücahittir.

Kemal Balıkesir, 1888 yılında Balıkesir’de Martlı Mahallesinde dünyaya gelmiştir. Babası Amasyalı Hafız Ömer Efendi (1854-1916), annesi Müveddet Hanımdır (1863-1931). Babası Hafız Ömer Efendi, medrese tahsili görmüş alaylı yüzbaşı olup askeri mektep mezunu değildir. Annesi Müveddet Hanım, Tepecik (Küçük Bostancı mahallesi) köyü eşrafından ve çiftlik sahibi Saka/Saki-zade İsmail Efendi’nin kızıdır. Müveddet Hanım’ın annesi ise Balıkesir muteberanından Cebbâr-zade ailesinden Balıkesir Mütessellimi Vezir Giridî-zade Şehit Kör Es-seyyid Mehmet Paşa’nın kızı Hacı Şefika Hanım’dır. Hafız Ömer Efendi ve Müveddet Hanım çiftinin Hafız Hikmet (1885-1921), Sıdika (1887-1924), Mehmet Kemalettin (1888-1989) ve Şerafettin (1892-1929) adlı dört çocukları olmuştur¹¹.

İlk tahsilini Balıkesir’de yapan Kemal Bey, ilkokul öğretmenin isteği üzerine babası tarafından Ali Şuuri Efendi Medresesi’ne verilmiş ancak o bu eğitim kurumunda okumak istemediğinden İstanbul’a gitmiştir. İstanbul’da ablası Hafız Hikmet Hanım’ın ve eşi Yüzbaşı Ali Ziyaettin Bey’in gözetimi altında eğitimine devam etmiştir. Eniştesi Yüzbaşı Ali Ziyaettin Bey de Kemal Bey’in akrabasıdır. Yüzbaşı Ali Ziyaettin Bey’in babası Ferik Es-seyyid Mustafa Rifat Paşa, Balıkesir muteberanından Cebbâr-zade ailesinden Balıkesir Mütessellimi Vezir Giridî-zade Şehit Kör Es-seyyid Mehmet Paşa’nın oğludur. İstanbul’da önce Eyüp Askeri Rüşdiyesi’ni, ardından da Kuleli Askeri Lisesi’ni bitirerek, Harbiye Mektebi’ne girmiştir¹².

Kemal Bey Harbiye Mektebi’nden 1909 yılında piyade teğmen (mülazım-ı sani) rütbesiyle mezun olmuş ve Edirne’deki 4. Nişancı Numune Alayı emrine atanmıştır¹³. Kemal Bey, Balkan Savaşları öncesinde Erkan-ı Harbiye Mektebi (Harp Akademisi) giriş imtihanını başarı ile vererek mektebe girmeye hak kazanmış ancak Balkan Savaşların başlaması nedeniyle mektebe devam edememiştir¹⁴.

11 İ. H. Uzunçarşılı, Karesi Meşâhiri (Balıkesir Meşhurları), Hazırlayanlar: Mehmet Sarı, Ahmet Karaman, Pekte Ofset, Balıkesir 1999, s.205-206; Özden Balıkesir ile 24.03.2021 tarihli telefon görüşmesi; Şeref Etker ile 29.03.2021 ve 30.03.2021 tarihli telefon görüşmeleri; M. Üner, a.g.e., s.12, 137-138; Balıkesir Başçeşme Mezarlığındaki Aile Kabristanı Mezar Taşı Kitabeleri.

12 K. Özer, Kurtuluş Savaşında Gönen, Türkdili Matbaası, Balıkesir 1964, s.31; Z. Özdemir, Balıkesir Bölgesi’nde Millî Mücadele Önderleri, Taner Ofset, Balıkesir 1998, s.105; Özden Balıkesir ile 24.03.2021 tarihli telefon görüşmesi; Şeref Etker ile 29.03.2021 ve 30.03.2021 tarihli telefon görüşmeleri.

13 M. Üner, a.g.e., s.12, 131; Z. Özdemir, a.g.e., s.105.

14 K. Özer, a.g.e., s.31; O. Ergin, İstanbul Mektepleri ve İlim, Terbiye ve Sanat Müesseseleri Dolayısıyla Türkiye Maarif Tarihi, Cilt 1, Osmanbey Matbaası, İstanbul 1939, s.356-357.

Kemal Bey, Balkan Savaşlarında Edirne müdafaasında yer almıştır. Maraş bölgesindeki göğüs göğüse murabelerde yaralanmış ve fevkaladeden terfi ederek üsteğmen (mülazım-ı evvel) olmuştur. Edirne'nin düşmesi üzerine ise Bulgarlar kuvvetleri tarafından esir edilmiştir. Esaretten dönüşü İstanbul'da Harp Akademisi'ne devam etmeye başlamışsa da yarasının tedavisini tamamlamak için yeniden buradan ayrılmak zorunda kalmıştır¹⁵.

Birinci Dünya Savaşı'nda Çanakkale kara muharebelerine Şehitler Tepesi'nde katılmış, bu muharebelerde Hücüm Müfrezesi Kumandanlığında bulunduğu sıralarda altı yerinden yara almış ve fevkalâdeden yüzbaşılığa terfi etmiştir. Daha sonra tümeniyle birlikte Kafkas Cephesi'ne sevk olunmuştur. Bu cephede Oğnut bölgesinin kilit noktasını teşkil eden "Celi göl" tepelerindeki muharebelerde ve Çapakçur'da savaşmış ve yaralanmıştır. Kafkas cephesinden sonra, Yüzbaşı Kemal Bey Bağdat cephesinde bulunan 18. Kolordu emrine atanmıştır. Burada Tikrit Muharebesine iştirak etmiştir. Ayrıca Çöl Akıncı Müfrezesi olarak teşkil edilmiş özel bir birliğe kumanda etmiş ve bölgedeki Şammar, Assayıp, Elubeyd, Zübeyd, Cubur adlı bedevi seyyar aşiretleri de emrinde olarak İngiliz işgal kuvvetlerinin yan ve gerilerine akınlarda bulunmuştur. Bağdat Cephesi'nden İstanbul'a ve Almanya'ya gönderilmiştir¹⁶.

Yüzbaşı Kemal Bey, İstiklal Savaşı'nda; işbirlikçileri sayesinde Yunan kuvvetlerince esir edilmiş, kendi imkanlarıyla esaretten kaçarak kurtulmuş, Soma-Savaştepe bölgesinde, Birinci ve İkinci İnönü muharebelerinde, Kütahya-Eskişehir muharebelerinde, Sakarya Meydan Muharebesinde, Başkomutanlık Meydan Muharebesi ve Büyük Taarruzda, Takip Harekâtında yer almıştır. Kemal İstiklal Savaşı'nda iki rütbe birden terfi ettirilmiştir. Sakarya Meydan Muharebesi sonrası binbaşı, takip harekâtı bittiğinde de fevkaladeden erkanıharp kaymakamlığına (kurmay yarbaylığa) terfi etmiştir¹⁷.

Kurtuluştan sonra yarım kalan Harp Akademisi eğitimine devam ederek, kurmay olmuş ve İstanbul Kolordu Kurmay Başkanlığında (Erkan-ı Harbiye Reisliğinde) erkanıharp miralaylığa (kurmay albaylığa) terfi etmiştir¹⁸.

Kemal Bey, zaferden sonra Erdek eşrafından müstahsil ve ihracatçı Bütün-zade Hüsnü Bey ve Şükriye Hanım'ın kızı Şerife Hanım (1904-1971) ile evlenmiştir. Çiftin Özcan, Özden ve Müveddet, Şükran ve İsmail adlı çocukları dünyaya gelmiştir¹⁹.

Cumhuriyet devrinde Erkan-ı Harb Miralay (Kurmay Albay) Kemal Bey, Çorum ve Mudanya Piyade alaylarında alay komutanlıklarında, Erkan-ı Harbiye-i Umumiye (Genelkurmay) Harekât Şubesinde bulunmuştur. Daha sonra Islahiye'de teşkil edilen 39. Dağ Livası Komutanlığına tayin edilmiştir. 15 Mayıs 1933 tarihli kararname ile Karaköse'deki I. Süvari Tümen Komutan Vekilliği'ne atanmıştır. Ardından da 1935 yılında Tuğgeneralliğe terfi etmek suretiyle paşa (general) olmuştur. Tuğgeneral Kemal Paşa, 25 Mart 1935 tarihli kararname ile de Karaköse'deki I. Süvari Tümen Komutanlığı'na asaleten

15 K. Özer, a.g.e., s.31; Z. Özdemir, a.g.e., s.105; İ. Görgülü, On Yıllık Harbin Kadrosu 1912-1922 Balkan-Birinci Dünya ve İstiklal Harbi, TTK Yayınları, Ankara 1993, s. 21-22; A. F. Örenç, "Balkan Harbi'nde Edirne Kuşatmasına Dair İngiliz Belgeleri (1912-1913)", Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 2012 (2/4), s.42, 45, 73.

16 K. Özer, a.g.e., s.31-32.

17 K. Özer, a.g.e., s.32; İ. Görgülü, a.g.e., s.261,264,271,278,289; Yük.Lv.Alb [E.] M. Şevket Etker'in Dayısı Kemal Balıkesir için Hazırladığı Notlar.

18 K. Özer, a.g.e., s.32-33.

19 Özden Balıkesir ile 24.03.2021 tarihli telefon görüşmesi; Şeref Etker Özel Arşivindeki Şecere.

atanmıştır. O, sorumluluk bölgesindeki eşkiya ile giriştiği amansız mücadeleden bir kez daha başarı ile çıkmış; bölgede sükuneti ve oldukça yaygın olan asker kaçağı sorununu çözerek asker kaçaklarının orduya katılmalarını sağlamıştır. Bu önemli başarıları neticesi Tümgeneralliğe terfi etmiş ve 3. Ordu Erkan-ı Harbiye Reisliğine (Kurmay Başkanlığına) tayin edilmiştir²⁰.

3. Ordu Müfettişliği Kurmay Başkanı Tümgeneral Kemal Balıkesir, 9 Nisan 1938 tarihli kararname ile Tekirdağ’daki 61. Tümen Komutanlığı’na atanmıştır. Daha sonra ise korgeneral mevkii olan Trakya Tahkim Komutanlığına geniş yetki ile tayin edilmiştir. Bu görevde iken yıllardır yapılamayan ve dönemin (II. Dünya Savaşı) koşulları içinde olağanüstü bir ihtiyaç olan tahkimat işlerini kısa bir zamanda, üstün bir gayretle, modern bir şekilde başarmıştır. Yaptığı tahkimat o derece önemli bir iş olmuştur ki Almanların zırhlı birlikleriyle Yunanlılara yapmış oldukları taarruzların Türkiye üzerine yönelmesini önlemiştir²¹. Kemal Paşa’nın yaptığı tahkimatı Yeni Erdek Gazetesi’ne 09.10.2020 tarihinde verdiği mülakatta kızı Özden Balıkesir şöyle anlatır: “Babam 2. Dünya Savaşında Trakya Tahkim Komutanı idi. Almanlar Türkiye sınırına geldiğinde, Türkiye’de görevli Alman Sefiri Franz Von Papen²², Hitler’e ‘Trakya’nın Tahkim Komutanı değişti, eski komutanın yerine Kemal Balıkesir adında biri atandı. Bizim silahlı kuvvetlerimiz buradan kesinlikle geçemez’ raporunu sunuyor. Orgeneral Necdet Üruğ, babamın görev yaptığı yıllarda Trakya’da inşa edilen tahkimatın çok sağlam yapıldığını ifade etmiştir.”²³.

Trakya Tahkim Komutanı Tümgeneral Kemal Balıkesir, 24 I. Teşrin (Ekim) 1943 tarihli kararname ile Askeri Temyiz Mahkemesi Azalığına (Askeri Yargıtay Üyeliğine) atanmıştır²⁴. Başarılı hizmetlerine karşın hakkı olan terfi (rütbe ilerlemesi) verilmeyerek, kendisinden daha geride bulunan emsali terfi ettirildiği ve bu suretle kendisinin bir tür kabiliyet düşmanlığına uğradığını görünce ordudan ayrılmaya karar vermiştir²⁵. 2 Kasım 1945 tarihinde, Askeri Yargıtay Üyesi Tümgeneral Kemal Balıkesir sıhhi durumundan dolayı 4273 sayılı kanunun 14. Maddesi gereğince ve ihtiyatta kullanılmak üzere emekliye sevk edilmiştir²⁶.

General Kemal Balıkesir üstün yetenekli bir asker, bir komutan olmuştur. Çanakkale Muharebelerinde Harp Madalyası, İstiklal Savaşında İstiklal Madalyası, Sakarya Muharebesinde Kılınçlı İmtiyaz Madalyası ile taltif edilmiştir. Bütün terfileri savaşlara dayandığı için emsalinden çok ileri bir durumu elde etmiştir. General Kemal Balıkesir emekli olduktan sonra Erdek’e gelmiş, burada zeytin üreticilerine örnek olmuş, Erdek ilçesinin imarı ve turistik hale getirilmesine yönelik çalışmalarda bulunmuştur²⁷. Emeklilik dönemini İstanbul’daki evinde geçiren Kemal Paşa, özellikle Emirgan’daki “Çınar altı”

20 BCA 30-11-1-0.77-14-19; BCA 30-11-1-0.94-8-17; K. Özer, a.g.e., s.33; Yük.Lv.Alb [E.] M. Şevket Etker’in Dayısı Kemal Balıkesir İçin Hazırladığı Notlar.

21 BCA 30-11-1-0.119-9-8; K. Özer, a.g.e., s.33.

22 Von Papen 7 Nisan 1939-5 Ağustos 1944 tarihleri arasında Almanya’nın Türkiye Büyükelçisi olarak görev yapmıştır. Bakınız N. Gülmez-E. Demirci, “Von Papen’in Türkiye Büyükelçiliği”, Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, 2013, XIII:27, s.229-245.

23 Yeni Erdek Gazetesi, “Kemal Balıkesirin Kızı Babasını Anlattı”, 09.10.2020.

24 BCA.30-11-1-0.163-24-4.

25 K. Özer, a.g.e., s.33.

26 BCA 30-11-1-0.178-30-17.

27 K. Özer, a.g.e., s.33.

denilen mevkide eski Harbiyeliler olarak buluşup, güncel konuları konuşmayı adet edinmiştir²⁸.

General Kemal Balıkesir, Balıkesir şehri için önemli bir değer olup ismi çeşitli yerlerde yaşatılmaya devam edilmektedir. Balıkesir Altıeylül ilçesi Çayırhisar mahallesinde, Balıkesir-Manisa Yolu üzerinde yer alan Bakım Okulu ve Eğitim Merkezi Komutanlığı'nın bulunduğu kışlanın adı "General Kemal Balıkesir Kışlası" dır²⁹. Balıkesir Altıeylül ilçesi Plevne mahallesinde, 12064 Sokakta "General Kemal Balıkesir Ortaokulu" yer almaktadır³⁰. Ayrıca Balıkesir Erdek ilçesi Zeytinli Mahallesindeki bir caddenin adı "Kemal Balıkesir Caddesi" dir.

A-Yeni Mecmua

Türk basın-yayın tarihinde ve kültürel yaşamında oldukça önemli bir yeri bulunan "Yeni Mecmua" Birinci Dünya Savaşı'nın son yılları ile Cumhuriyet'in ilk yıllarında, yani geçiş süreci olarak nitelendirilebilecek bir dönemde yayın hayatına girmiştir. Bu döneme damgasını vuran Türkçülük akımı ile Yeni Mecmua bilimsel Türkçülük çabası içinde öne çıkmıştır. İkinci Meşrutiyet dönemi aydınlarına yol gösteren Genç Kalemler, Türk Yurdu gibi bilimsel dergilerden biri de Yeni Mecmua olmuştur. Yeni Mecmua İttihat ve Terakki'nin desteği ve yardımlarıyla yayınlanmaya başlamıştır. Dergi birinci yayın döneminde Tanin Matbaası'nda, ikinci yayın döneminde ise Ahmet İhsan ve Ortakları Matbaası'nda basılmıştır. Dergi birinci yayın döneminde, birkaç kayma dışında hafta bir, ikinci yayın döneminde ise on beş günde bir yayımlanmıştır. Yeni Mecmua'yı çıkaranların kesin bir listesinin belirlenememesine karşın, derginin öncüleri olarak İmtiyaz sahibi ve Mes'ul Müdürü Mehmet Talat (Küçük Talat, Mehmet Talat Muşkara), Ziya Gökalp, Yahya Kemal (Beyatlı), Köprülüzade Mehmet Fuat (Köprülü), Ahmet Refik (Altınay), Falih Rıfkı (Atay), Ağaoğlu Ahmet (Ağaoğlu), Necmettin Sadık (Sadak) sayılabilir³¹.

Yeni Mecmua, Beyazıt Devlet Kütüphanesi Hakkı Tarık Us Süreli Yayınlar Koleksiyonu'nda "Yeni Mecmua: İlim, sanat ve ahlâka dair haftalık mecmua" ismiyle ve 532 numara ile kayıtlı olup 12 Temmuz 1917-26 Teşrin-i evvel (Ekim) 1918 arasında çıkan 1-66 sayı, 1 Kanun-ı sani (Ocak) 1923-20 Kanun-ı evvel (Aralık) 1923 tarihleri arasında çıkan 67-90 sayıları mevcuttur³².

Yeni Mecmua, yayımlandığı dönemin sosyal, siyasal, kültürel, ekonomik şartları düşünüldüğünde özellikle Türk basın tarihi için önemli bir yere sahiptir. Yayın hayatına 1918-1923 yılları arasında ara veren Yeni Mecmua tekrar yayımlanmaya Falih Rıfkı Atay tarafından 67.sayısı ile başlar. İkinci dönemde derginin yazar kadrosu daralmıştır. Ahmet Ağaoğlu, Ali Canip, Ömer Seyfettin, Necmettin Sadık, M. Fuat Köprülü, Avram Galanti, Falih Rıfkı, Enis Behiç, Refik Halit, Halide Edip, Ruşen Eşref, Yakup Kadri, Ziya Gökalp, Yahya Kemal, Mehmet Emin, Hasan Ali, Ahmet Refik. 84.sayıdan itibaren gazetenin başlığı "Türk Ocağının Nâşir-i Efkârıdır" alt başlığı ile yayımlanmıştır. Yeni Mecmua yeni kurulmakta olan cumhuriyeti desteklemiş ve karşısında olanları eleştirmiştir³³.

28 Şeref Etker ile 29.03.2021 ve 30.03.2021 tarihli telefon görüşmeleri.

29 <http://www.kkk.tsk.tr/egitim/BKM.OKL.pdf>/erişim tarihi: 20.01.2021.

30 <http://generalkemalbalikesirortaokulu.meb.k12.tr/>erişim tarihi: 20.01.2021.

31 N. Ekinci, "İkinci Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Geçiş Sürecinde Bilimsel Türkçülük Çabalarına Bir Örnek: Yeni Mecmua", İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 2001, 11, s. 137-162.

32 [33 S. Çonoğlu, Yeni Mecmua Yazıları / Ziya Gökalp, Ötügen Neşriyat, İstanbul 2018: s.13-23.](http://www.tufs.ac.jp/common/fs/asw/tur/htu/list2.html#y/erişim tarihi: 20.01.2021.</p>
</div>
<div data-bbox=)

B-Yeni Mecmua'da Kemal Bey'in Milli Mücadele Hatıraları

Yeni Mecmua'da Kemal Bey'in hatıratı Türk İnkılâbı: Bir İstiklal Kahramanının Hatıraları ana başlığı altında yayımlanmıştır. İlk yayımlanan Türk İnkılâbı: Bir İstiklal Kahramanının Hatıraları ana başlıklı hatıra alt başlıksız olarak başlamış, Yunanlıların Vaziyeti ve Buna Karşı Bizim Vaziyetimiz alt başlıkları devam etmiş ve Münakaşam alt başlığı ile sona ermiştir.

Bu alt başlıklara ek olarak, konunun anlam bütünlüğü ve yazının şekli bütünlüğü içerisinde kalınmak kaydıyla tarafımdan alt başlık verilmesi yoluna gidilmiştir. Takdim Yazısı, Anadolu'da İstiklal İçin Milli Harekâtın Cereyan Ettiği İki Devir, İzmir'in İşgali ve Etkisi, Balıkesir'e Geliş, Ayvalık'ın İşgali, Balıkesir'deki Yetkililerle ve İleri Gelenlerle Yaptığım Görüşmeler, Milli Teşkilat ve Kuvvet Oluşturmak İşi alt başlıkları tarafımdan verilmiştir.

1-Takdim Yazısı

Yeni Mecmua 5 Aralık 1923 tarihli 89.sayısında Kemal Balıkesir'in milli mücadele ile ilgili hatıralarını "Türk İnkılâbı: Bir İstiklal Kahramanının Hatıraları" ana başlığı altında ve "Bu sayımızdan itibaren Anadolu harekâtına kendi kararıyla ta başından katılan genç bir subayın, Balıkesirli Kurmay Kemal Bey'in hatıralarını yayınlamaya başlıyoruz." şeklinde bir takdim yazısı ile okuyucularına duyurmuştur.

Hatıraların yayımlanma süreci ile ilgili olarak Kemal Balıkesir'in, hatıralarını bizzat belirlemek ve yazmak fırsatını bulamadığı için Ispartalı Tevfik Bey'e "kutsal bir armağan gibi" bıraktığı ifade edilmektedir. Hatıraların yazım safhasına dökülmesi ile ilgili olarak da "satırların ruhu Kemal Bey'in, fikri ve şekli de Tevfik Bey'indir" denilmektedir.

"Kıymetli eser" olarak nitelediği bu hatıraları yayımlanma imkânı bulduğu için kendini bahtiyar addeden dergi, hatıraların kahramanı Kemal Balıkesir'e ve yazarı Ispartalı Tevfik Bey'e de teşekkür etmeyi ihmal etmemektedir.

Hatıraların Yeni Mecmua'dan neden yayımlandığı sorusuna bir cevap olmak üzere şu ifadelerle yer verilmektedir: "Bu hatıraların dikkat çekici bir tarafı da şudur ki şimdiye kadar Milli Mücadeleye katılan herkes, Batı Anadolu'daki harekâtı, Erzurum ve Sivas kongreleri günlerini hatırlatır iken Kemal Bey bize asıl düşmanın karşısında kalan Batı Anadolu'dan, oradaki coşuş ve ıstıraptan bahsediyor" bu ifadelerden ve hatıraların içeriğinden de anlaşılmaktadır ki Kemal Bey'in hatıraları, Milli Mücadele yıllarında Batı Anadolu'daki halkın yaşadığı coşku ve ıstırapı ayrıntılı bir şekilde işlemektedir.

Kemal Balıkesir'in milli mücadele ile ilgili hatıralarını düzenleyerek yazan Ispartalı Tevfik Bey kendisini "müstensih" yani kopya eden olarak nitelemiş, yazar olarak da ilk yazıda "Ispartalı Tevfik", ikinci yazıda ise "Ispartalı T. Demiralp" imzalarını kullanmıştır.

2-Anadolu'da İstiklal İçin Milli Harekâtın Cereyan Ettiği İki Devir

Kemal Bey'e göre, Anadolu'da istiklal için milli harekât iki devir dahilinde gerçekleşmiştir. Birinci devir, milletin harekete geçişi ve hareketin millet tarafından idare edildiği devirdir. İkinci devir ise milletin oluşturduğu hükümetle milli harekâtı idare ettirdiği devirdir. Ona göre esas olan birinci devirdir, çünkü ikinci devri ortaya çıkaran birinci devir olmuştur.

Bu nedenle de bu yazı dizisinde milli mücadelenin önemli kısmının gerçekleşmiş olduğu birinci devirden ayrıntılı olarak bahsedeceğini belirtir.

Ona göre “Birinci devirdeki milli harekât; düşmanlar tarafından, padişahı ve hükümeti tarafından saldırıya uğramış olan halkın hakkını savunmak için, memleketin çeşitli bölgelerinde meydana getirdiği coşkudan, isyanlardan, ihtilallerden ibaret idi ki bu, Türk’ün kendi ruhundan doğma bir hareketten başka bir şey değildi.” şeklinde tanımlanmaktadır³⁴.

Bu milli harekâtı başlatanlar, kendi hayatlarını değersiz görerek milli mücadele uğruna harekete geçmişler ve eylem alanını genişleterek “o an ve devirlerde millet ruhundaki mevkilerini sarsılmaz bir derecede sonsuza değin yaşatmakta haklı bir iş ve gelecek nesil için ciddi bir örnek” oluşturmuşlardır. İşte bu amaçla Milli Mücadeleye atıldığını ifade eden Kemal Bey, “içinde bulunduğum gelişmeleri olduğu gibi ve bütün ayrıntılarıyla aktarmayı başarabilirsem asil ve sevgili milletime hizmet etmiş olacağıma kaniyim”³⁵ sözleriyle de hatıraların yazılmasındaki amacın da yine çok sevdiği milletine hizmet etmekten ibaret olduğunu belirtir.

Hatıratında Birinci Dünya Savaşı’nı sona erdiren 30 Ekim 1918 tarihli Mondros Ateşkes Antlaşması’nın imzalanmasıyla başlayan mütareke dönemi ve bu dönem içerisinde 18 Ocak 1919’da Osmanlı Devleti ile barış antlaşması imzalanması amacıyla toplanan Paris Barış Konferansı süreci³⁶ de anlatılmaktadır. Kemal Bey bu dönemi: “Türkiye barışına sıra geldiği 1919 yılı ilkbaharında, İstanbul gazetelerinde ve kamuoyunda Osmanlı Devleti’nin bağımsızlığının yok edileceğine ilişkin sözler duyulmaya, yazılar yazılmaya başlamıştı. Bu sözleri ve yazıları, kamuoyunu mümkün olduğu kadar ağır koşullara hazırlamak ve etkileme derecesini önceden görmek için düşmanlar tarafından verilmiş bir hareketin/akımın ürünü olarak kabul etmek doğru olurdu. Doğrusu bu hareket/akım halkın ruhunu o derecede ezmişti ki -bilhassa o zaman içinde bulunduğum İstanbul çevresinde- her şeye karşı boyun eğmekten başka çare kalmadığı zihniyetinin kökleşmeye yüz tutmuş olduğu ve kötünün iyisi olarak da bölünüp, parçalanmaktan ise İngiliz veya Amerika mandalarından birini kabul etmek için partiler kurulmasına önem verildiği hissedilmeye başlamıştı.” ifadeleriyle betimlemektedir³⁷.

3-İzmir’in İşgali ve Etkisi

Kemal Bey, 15 Mayıs 1919 günü Yunanlılar tarafından İzmir’in işgali olayına basit bir gelişme olarak bakmamakta ve toplum nazarında da bu işgalin bir başlangıç olarak kabul gördüğünü ifade etmektedir. Çünkü bu işgalin, Osmanlı toplumunun büyük bir ümitsizlik içine düştüğü bir ortamda gerçekleştiğini ve milli hareketi (Kuvâ-yı Milliye’yi) eylemli olarak başlattığını “Yukarıda arz edilen hareketin/akımın fiili başlangıcı mahiyetinde bulunan bu işgal ruhlar üzerine o derece ağırlık vermiş idi ki herkes teselli için çare arıyor ve bu ihtiyaçtan karşılıklı konuşma ve tartışmalar doğuyordu” diyerek belirtir. Ayrıca ona göre, bu olayla birlikte, Osmanlı aydınları arasında işgallerden kurtulma noktasında neler yapılması gerektiği ile ilgili konuşma ve tartışmaların yoğunlaşmıştır. Yine toplumun “bağımsızlık sevdası” ile “bağımsızlığın teminatı olan ordu kuvvetlerinin galip devletlerce

34 İspartalı Tevfik, a.g.m., s.456.

35 İspartalı Tevfik, a.g.m., s.456-457.

36 M. Çelebi, Türk İnkılâp Tarihi, Özal Matbaası, İzmir 2011, s.68-84.

37 İspartalı Tevfik, a.g.m., s.457.

ateşkes maddeleri gereğince dağıtıldığını ve silahlarımızın alındığını görerek” büyük bir üzüntü içinde bulunduğunu da anlıyoruz. Ancak Kemal Bey, toplumun “bu keder ve üzüntü yüküyle ruhen düşkün bir halde” olmasına karşın harekete geçme konusunda tereddüt içinde olduğunu, bu tereddüdün ise “İstanbul padişahı karşısında boynu bükük bir vaziyette tutukluk mevcut” diyerek tebaa olma anlayışından kaynaklandığını; ancak toplumun padişaha karşı bu geleneksel tebaa olmanın gerektirdiği saygılı ve bağlı tavrı padişahın hak etmediğini de “fakat hâlâ Osmanların, Yavuzların sermayelerini yiyenlerin sonuna yetmişmiş olan İstanbul padişahı” diyerek ifade etmektedir³⁸.

İzmir’in işgali karşısında, milli hissiyata sahip vatansızların, topluma önder olacak aydınların da henüz hissedilir eylemlere başlamadıkları görülmektedir. Bu durumu da “Azim ve imana dayanarak etkisi altında bulunduğu manevi ağırlıktan/baskıdan fırlayıp sıyrılan, bütün ümitleri emekte arayan, vicdan-ı milli, istiklal sahibi olan tabakanın eylemleri henüz hissedilmiyordu.” cümleleriyle dile getiriyordu³⁹.

İzmir’in işgaline tepki olarak İstanbul’da yapılan, yüz binlerin katıldığı görkemli mitinglerden Fatih ve Sultan Ahmet’te yapılanlara yer verilmekte, özellikle Halide Edip Adıvar’ın heyecan verici konuşmalarına dikkat çekilmekte⁴⁰ ve Türk Ocağı’nın önderliğinde ve Türk milletinin ne pahasına olursa olsun varlığını korumaya kararlı olduğunu tüm Avrupa ve dünyaya duyurmak amacıyla gerçekleşen bu toplanmalarla ilgili şu ifadeler yer verilmektedir: “Yalnız, İstanbul’da, Türk Ocağı’na mensup kişiler ön ayak olarak mitingler yapılıyor Sultan Ahmet ve Fatih meydanlarında milli varlığını korumak için halktan kararlar alınıyor ve bunlarla Avrupa’ya, bütün dünyaya karşı etki yapılmak isteniyordu. Bu mitinglerde kadınlık namına pek iyi tanıdığımız Halide Hanımefendinin feryatları özellikle kayda değerdir. Millette bu suretle ilk heyecanları canlandıran bu mitingleri tarih, istiklalın ilk avazı olarak kaydedecek ve düzenleyenleri şüphesiz takdis edecektir.”⁴¹

Ancak Kemal Bey, bu toplanmaların dünya ve Türk kamuoyunda siyasi bir etki ve ses getirme amacından öteye gitmediğini, dolayısıyla millet olarak var olma yolunda kayıtsız şartsız silahlı mücadele kararında olan yetkili bir kişi ve grup bulunmadığı sonucuna vardığını da hatıratında şöyle dile getirir: “Pek kıymetli ve canlı kabul ettiğim toplanmalardan maksadın yalnız siyasi etkiden, sadâdan ibaret bulunduğunu anlamakta gecikmemiştim. Yapılacak en doğru hareketin var olma hakkı yolunda kayıtsız şartsız silaha sarılarak çalışmak ve bu uğurda icap ederse ölmek olduğu kanaat ve kararını duyan İstanbul’da yetki sahibi, makam sahibi ne bir amir ve ne de bir cemaat hissediliyordu.”⁴²

Kemal Bey hatıralarında “İzmir’in Yunanlılar tarafından işgalinin mahiyet-i hakikiyesini anlamak istemeyerek bir dirilik göstermeden, İzmir’deki askeri kuvvetlerimizin ve o muhitin teslim-i silah ve teslim-i nefis etmeleri bina-yı istiklalimizin mühim bir köşesine urulan darbe ile çürümüş olan kısmın yıkılması gibi pek şedit bir tesir yapmıştı. Bu etkiden yakinen müteessir olan Manisa ve civarı da kendine tevcih edilen darbe karşısında bilâ-mukavemet gitmiş ve üçüncü darbe ise Balıkesir muhiti için hazırlanmış bulunuyordu.”⁴³

38 İspartalı Tefvik, a.g.m., s.457.

39 İspartalı Tefvik, a.g.m., s.457.

40 M. Çelebi, a.g.e., s.82-83.

41 İspartalı Tefvik, a.g.m., s.457.

42 İspartalı Tefvik, a.g.m., s.457.

43 İspartalı Tefvik, a.g.m., s.457.

diyerek, İzmir'in işgali olayının gerçekte bağımsızlığımıza yönelik 3 etkili darbe vurduğunu belirtir. Bu önemli darbeleri şöyle sıralar:

1) İzmir'in işgalinin içyüzünü anlamak istemeyerek etkili bir direniş göstermeden İzmir'deki askeri kuvvetlerimizin ve İzmir bölgesinin silahlarını ve önemli merkezleri düşmana teslim etmeleri. Böylece bağımsızlığımızın önemli bir köşesine vurulan darbe ile çürümüş olan kısmın yıkılması gibi şiddetli bir etki yapmıştır.

2) Bu yıkıcı etkiden ilk olarak etkilenen Manisa ve bölgesi de kendisine yönelen darbe karşısında karşılık veremeden gitmiştir.

3) Üçüncü darbe Balıkesir ve bölgesi için hazırlanmıştı.

4-Balıkesir'e Geliş

Kemal Bey, İzmir'in işgalinin yarattığı olağanüstü tehlikeli durum karşısında vatanın öz evlatlarından beklenen davranışın fedakârlık olduğunu "vatanın art arda karşı karşıya kaldığı bu durum, öz evlatları nezdinde pek doğal olarak duygusal ve vicdani etkilerini maddi düşüncelere hâkim kılıyor ve önlemlerin kapatamadığı açıklıkları fedakarlıkla giderme yönünü kabul etmeye davet ediliyordu"⁴⁴ diyerek belirtir. Kendisi de beklenen fedakarlığı yapar ve Harp Akademisi eğitimini yarıda bırakarak Balıkesir'e, yani cepheye gelir. Bu gelişme şöyle olmuştur:

Birinci Dünya Savaşı boyunca kapalı bulunan Harp Akademisi, mütarekeden sonra, 1919 yılında Teşvikiye Camii karşısında Şerif Paşa Konağı'nda açılarak öğretime başlar⁴⁵. Bu gelişme üzerine İstanbul'da bulunan Kemal Bey, daha önce Balkan Savaşı nedeniyle yarım kalan Harp Akademisi eğitimine yeniden devam etmeye başlar⁴⁶. Ancak Kurmay Albay Sedat (Doğruel) Bey'in müdürlüğü ve idaresinde başlayan bu öğretim, kısa sürmüş ve okul binası Şerif Paşa Konağı'ndan Beylerbeyi'ne taşınmıştır. Bu yer değiştirmede amaç, okulun öğretimini baltalamak ve okulu dağıtmaktır. Ancak bu sırada İstiklâl Savaşı devam etmekte olduğundan, öğrenci subaylar okulu terk ederek grup grup Anadolu'ya kaçmaya başlamışlardı⁴⁷. İşte Kemal Bey de vatanperver bir genç subay olarak İzmir'in Yunanlılar tarafından işgal edilmesi ve kısa sürede genişleyen işgalin Balıkesir'e doğru da yayılması üzerine mektebi terk ederek savaş için memleketi olan Balıkesir'e gitmiştir⁴⁸.

Kemal Bey, Balıkesir'e gelir gelmez hemen olup bitenler hakkında bilgi alır. Düşman işgal tehlikesi karşısında gerekirse canını vermeğe hazır olmasına karşın Osmanlı hanedanının temsilcilerinin aynı düşüncede olmadıklarını bizzat görür ve anlar. Bu durum karşısında yapılacak işin, kimseden bir yardım gelemeyeceğini ve beklenmemesi gerektiğini millete anlatmak, milletin kendi kuvvet ve gücü ile harekete geçmesinin zorunlu olduğunu algılatmak olduğu kararına varır: "Düşmanın taarruz için hazırlanmakta bulunduğu anavatanım olan Balıkesir'e giderek hemşerilerimle bir arada olmaya ve ister istemez kıpırdamadan can vermemeğe karar vermiş bulunuyordum. İstanbul'dan ayrılmazdan

44 İspartalı Tevfik, a.g.m., s.457.

45 Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, III. Cilt 6. Kısım (1908-1920) (TSK III/6), Genelkurmay Basımevi, Ankara 1996, s.265.

46 K. Özer, a.g.e., s.32.

47 TSK III/6, s.265.

48 K. Özer, a.g.e., s.32.

bir gün evvel tesadüf eseri olarak hanedana mensup bir zat ile karşılaşmıştım. Vaziyet hakkında kendilerine vaki olan sualime: ‘Millet başının çaresine baksın’ cevabını almış idim. Gerçekten artık millet varlığı için gereken kuvvet ve kudreti kendinde aramak ve geleceğini eylemli olarak kendi eline almak zorunluluğu karşısında bulunuyordu. Bu durumu milletin kendisine anlatmak ve algılatarak yeni milli varlığı oluşturmak gerekiyordu”⁴⁹

Kendisini Balıkesir ve bölgesinde milli kuvvetler oluşturmak ve harekete geçirmek ile görevli sayan Kemal Bey, bu görevini başarabilmek için çeşitli yollar düşünmüştür. Hatıratında “Bu sırada Balıkesir, On dördüncü kolordu mıntıkası dahilinde idi. Tasavvur ettiğim milli kıyama (harekete) askeri teşkilatın yardımcı vaziyet alması veya hiç olmazsa mâni’ olmaması mühim bir mesele idi.” diyerek, 14. Kolordu bölgesinde yer alan Balıkesir’deki askeri yapıdan yardım almanın ya da en azından engel olmamasını sağlamanın önemli bir sorun olduğunu ifade eder. Bu sorunu işe şöyle bir yol izleyerek çözüme kavuşturmuştur: “Yeni ve cüretkâr-âne hareketlerin telakkisi hususunda, hareketi yapan şahsın şahsiyetin pek büyük bir tesiri olduğunu bildiğim için” diyerek kendisini tanıyan ve referans olacak askeri bir otorite seçmiştir: “beni pek iyi tanıyan ve bu sırada Edirne’de Birinci kolordunun kumandanı olup izinli olarak başkent İstanbul’a gelmiş bulunan Albay Cafer Tayyar Bey’den Balıkesir’deki kolordu kumandanı Yusuf İzzet Paşa Hazretlerine bir tavsiye mektubu almayı unutmamıştım”⁵⁰ sözlerinden de anlaşılacağı üzere Balıkesir’de milli kuvvetler oluşturmak ve harekete geçirmek safhasında yardımcı olması için Balıkesir’deki 14. Kolordu Komutanı Yusuf İzzet Met Paşa Hazretlerine takdim edilmek üzere 1. Kolordu Komutanı Albay Cafer Tayyar Eğilmez Bey’den bir referans mektubu almıştır.

5-Yunanlıların Vaziyeti

Kemal Bey, Haziran 1919 başında Balıkesir’e geldiğinde Yunan işgal kuvvetlerinin hal ve durumunu incelemiş ve şu şekilde belirlemiştir: “Yunanlılar İzmir’i işgal ettikten sonra Menemen ve Manisa üzerine yürümüşler ve buralarda aldıkları cesaret üzerine Akhisar’a ve denizden bir kol ile de Ayvalık’a girmiş bulunuyorlardı. Yunanlılar öncelikle Rum nüfus oranı fazla olan yerlerimizi işgal ederek iç kısımlara ilerleyişlerine devam ediyorlar ve bir şehre girmeden evvel o mahallin yerli Hıristiyanları vasıtasıyla elde ettikleri zayıf kalpli Müslümanlar tarafından kendilerini davet ettirerek hem barışçı biçimde işgal ettikleri araziye genişletiyorlar ve hem de halkın arzularını, asayiş meselesini ileri sürerek Avrupa’ya karşı siyasi oldubittiler yapıyorlardı. Bundan dolayı gerek siyasi ve gerek askeri alanlardaki her iki harekât da birbirine uygun ve güvenilir bir hal almış ve bundan dolayı da pek mağrur bulunuyorlardı.”⁵¹

6-Buna Karşı Bizim Vaziyetimiz

Kemal Bey, Yunanlıların işgal ve ilerleyişine karşı bizim durumumuzu halk ve hükümet açısından iki şekilde ele almaktadır. “Hükümet Yunanlıların harekâtına karşı gelişigüzel kuru bir protesto ile yetinerek askerlerin düşmana teslim olmalarını amaca uygun buluyor

49 İspartalı Tevfik, a.g.m., s.457.

50 İspartalı Tevfik, a.g.m., s.457.

51 İspartalı Tevfik, a.g.m., s.457.

ve halka da daima sükûnet yani işgallere karşı sessizlik tavsiye ediyordu"⁵² diyerek hükümetin durumunu tam bir teslimiyet olarak tanımlamaktadır.

Kemal Bey, halkın işgaller karşısında tam bir kafa karışıklığı içerisinde bulunduğunu tespit etmiştir. Ona göre "Hükümetin, milletin ellerini kollarını tutarak kıpırdamasına meydan vermemeyi amaç edinen bu tarz hareketi halkça anlaşılmamış değildi. Bazı tabaka, bu hareketin padişahî tarafından olduğunu kabul ederek muhalefeti tarihi ve ananevi terbiyesine ve bilhassa dini taassubuna ve menfaat-i zatiyesine sığdıramıyor"⁵³ cümleleriyle bir kısım halkımızın hükümetin izlediği politikanın esas itibarıyla padişah tarafından da kabul edildiğini, dolayısıyla hükümetin politikasına karşı gelmenin padişaha karşı gelmek demek olacağına bilincinde olarak, padişaha muhalefet etmeyi tarihi ve geleneksel yetiştirme tarzına, dini anlayışına ve kişisel çıkarına uygun görmüyordu. Halkımızın diğer bir kısmının ise "Müslümanlık, Türklük ve mertlik taassubunu daha kapsamlı bir mana-yı hakikiyesi ile kabul ediyor ve fakat elde dayanacak ve iş görecektir maddi kuvvet ve kudret mevcut olmadığından dolayı fevkalade buhran devri yaşıyordu"⁵⁴ cümleleriyle de Müslümanlık, Türklük ve mertlik anlayışını, izlenen her türlü politikanın üstünde kabul ediyor, ancak elde dayanacak ve iş görecektir maddi kuvvet ve kudret olmadığını görerek olağanüstü bir sıkıntı içinde, ne yapacağını bilemez bir halde bulunuyordu.

7-Münakaşam

Bu başlık bir tartışmadan ziyade durum tespitine yönelik incelemelerden hangisinin uygulanmasının daha uygun olduğunun belirlenmesini içermektedir.

Kemal Bey, Yunan işgal kuvvetleriyle mücadelede Müslümanlık, Türklük ve mertlik anlayışını, izlenen her türlü politikanın üstünde kabul eden halk kesimine dayanmak, o kesimden yararlanmak düşüncesindedir. Bu düşüncesini de hatıratında şöyle açıklar: "İşte bu ikinci halk tabakasının heyecanını deşerek çoşturulması ve bu harekete dayanarak hükümetin, Yunanlıların ve bütün alem-i siyasetin beklediği yeni bir durumun kurulması gerekiyordu ki bu yalvarmak, merhamet istemek, kuru bağırarak değil, ancak kayıtsız ve şartsız silaha sarılarak savunmak, kıpırdamadan can vermemeyi pek ciddi ve samimi mahiyette uygulama alanında göstermekle mümkün olabilirdi. Çünkü silah patlamak ile Yunanlıların askeri ve siyasi oldubitti düzenleri bozulacak, duraklayacak, bu hal lehimize olmakla beraber halkın genelini oldubitti tarzında bu yeni maksada yöneltmek de yine silah patlamakla mümkün olabilecekti ve ancak böylece yeni bir milli varlık doğabilecekti ve büyüyebilecekti."⁵⁵ görüldüğü üzere Kemal Bey'in düşüncesi Millî Mücadele'nin önderi Mustafa Kemal Paşa'nın "Ya istiklal ya ölüm!" düşüncesi ile örtüşmektedir.

Kemal Bey, hatıratında "kıyam" terimini kullandığı milli hareketin (ihtilal) tarihsel ve psikolojik bir değerlendirme ile halka ve onun içinden çıkacak silahlı kuvvetlere (Kuvâ-yı Milliye) dayanması gerektiğinin nedenlerini şöyle sıralar:

1) Doğal neden: İmzalanan Mondros Ateşkes Antlaşması ile mevcut silahlı kuvvetimiz olan ordu kuvvetlerinin dağıtılmış ya da sayılarının oldukça azaltılmış olması

52 İspartalı Tevfik, a.g.m., s.457.

53 İspartalı Tevfik, a.g.m., s.457.

54 İspartalı Tevfik, a.g.m., s.457.

55 İspartalı Tevfik, a.g.m., s.457-458.

2) Ruhsal neden:

a. Türk ve Müslüman Osmanlı tebaasının, uzun yıllardan beri süregelen yenilgilerin ve acıklı sonuçlarının baş sorumlusu olarak orduyu görmesi ve orduya duyulan güvensizlik

b. Türk ve Müslüman Osmanlı tebaasının, uzun yıllardan beri süregelen yenilgilerin ve acıklı sonuçları nedeniyle askerlik (mesleğine) kavramına karşı oluşan karşıtlık zihniyeti

3) Milletlin ölüm kalım mücadelesi olacak olan milli hareketin doğası gereği gerçek kaynak olan millete dayanmak zorunda olması.

4) Ülkenin milli bir hareketi gerektiren psikolojik hal ve durumda bulunması

5) Amerika Cumhurbaşkanı Wilson'un milli prensiplerinin dünya kamuoyunda özel bir yer tutmuş olması, dış dünyaya etkisi bakımından yine hareketin milli şekilde doğmasını gerektirmesi gibi nedenlerden dolayı ülkemizin iç ve dış politikası yeni varlığın (devletin) mutlaka milli varlık (milli devlet) olarak meydana getirilmesini zorunlu kılması.

Kemal Bey, hatıratında milli hareketin milli kuvvetlere dayanması gerektiğinin nedenlerini sıraladıktan ve nihai amacın milli bir devlet meydana getirilmesini ifade ettikten sonra "işte meselenin, inkılâbın en mühim noktası buradan başlar" diyerek şu soruyu yöneltir: "bir taraftan taraftarı olan millet kısmıyla hükümeti, diğer taraftan olanca hızla ve kötülükle halkın ruhunu titrete titrete gelen, muntazam Yunan kuvvetleri karşısında, daha doğrusu bu iki kuvvet arasında sıkışmış, millet evet milletlin yalnız imanlı tabakası, bu iç ve dış zararlı kuvvetlere karşı hakimiyetini nasıl doğurabilir, nasıl yaşatabilirdi?" Cevabı ise şudur: "Bundan dolayı tehlike iki idi. Birisi dahilde yani hükümet ve kuvvetleri ve taraftarı olan millet kısmı, diğeri Yunan kuvvetleri. Her şeyden önce doğal olarak Yunan canavarlarına karşı milletlin kollarını tutan hükümeti ve kuvvetlerinin tehlikesini bertaraf etmek sonra meydana getirilecek kuvvetle de dış düşman olan Yunanlılara karşı durmak lazımdı. Vaziyet şu suretle mütalaa edildikten sonra yapılacak işler sırasıyla tayin etmiş idi.

1) Milli birlik ve müdafaa kararını sağlamak.

2) Askerlerin milli harekâta katılmasını sağlamak.

3) Hükümetin milli harekâta engel olmamasını sağlamak."⁵⁶

8-Ayvalık'ın İşgali

27 Mayıs 1919 günü Ayvalık limanına gelen ve 8. Girit Alaylarından iki piyade, bir makineli tüfek bölüğü ve 11. Dağ Topçu grubundan bir top takımı ile takviye edilmiş Yunan çıkarma birlikleri, 28 Mayıs 1919 sabahı İngiliz torpido komutanı Amiral Calthorpe'un Ayvalık limanını terk etmesi üzerine de çıkarma yapma hususunda serbest kalmıştır⁵⁷. Kaynaklarda Ayvalık'ı işgal ile sonuçlanacak olan Yunan birliklerinin Ayvalık sahillerine başladıkları çıkarmanın 29 Mayıs 1919 sabahı gerçekleştiği yazılı olmasına karşın⁵⁸, Kemal

⁵⁶ İspartalı Tefik, a.g.m., s.458.

⁵⁷ A. Sofuoğlu, Kuva-yı Milliye Döneminde Kuzeybatı Anadolu 1919-1921, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1994: s.92-93.

⁵⁸ A. Sofuoğlu, a.g.e., s.95; H. Ergeneli, "1919'da Ayvalık Savunması İle İlgili Anılar", Düzenleyen: Adnan Ergeneli,

Bey hatıratında, “Yunan birlikleri Ayvalık sahiline 28 Mayıs 1919’da çıkarma harekâtı yapmışlar ve 29 Mayıs 1919’da Ayvalık şehrini işgal etmişlerdir. Bu tarihte orada bulunan piyade alay kumandanlarından Kaymakam Ali Bey askeri kuvvetiyle müdafaa etmiş ve ahalinin de katılımıyla Ayvalık’ta milli bir cephe doğmuştu” diyerek çıkarmanın 28 Mayıs 1919 günü başladığını iddia etmektedir.

Kemal Bey, “Yunanlılar Ayvalık’ta gördükleri savunma karşısında duraklayarak meydana serbest buldukları Bergama, Soma, Akhisar, Salihli ve bunun güney bölgesindeki harekâtına önem veriyorlar ve harekâtında demiryolunu esas kabul ediyorlardı ki askerî açıdan da en doğru bir hareket tarzı idi. Bundan dolayı asıl Yunan kuvvetlerinin ağırlık merkezi bulunan bu geniş bölgede harekât-ı milliyeye teşkilatı vücuda getirmek ve düşmanı önlemek, durdurmak en ciddi bir iş idi” diyerek, Ayvalık’taki kararlı direnişin Yunan işgalini durdurabildiğinin kanıtı olarak gördüğünü, bu nedenle “Yunanlıların zaman kaybetmeksizin, durmadan ilerlemeleri dolayısıyla durum, olağanüstü önem vermeyi ve hızlı davranmayı istiyordu”⁵⁹ diyerek de Yunan işgalinin yöneldiği tüm Batı Anadolu bölgesinde bir an önce Kuvâ-yı milliyeye teşkilatı oluşturulması gerektiğini düşünmektedir.

9-Balıkesir’deki Yetkililerle ve İleri Gelenlerle Yaptığım Görüşmeler

Kemal Bey, hatıratında “Balıkesir’e gelişinin ertesi sabahı Balıkesir’in nüfuzlu kişilerinden” Çatalca’daki mutasarrıflık görevinden Damat Ferit Paşa Hükümeti tarafından azledilmiş bulunan Mehmet “Vehbi” Bolak “ve” Balıkesir Maarif Müdürü Mehmet “Sabri” Sözen “beylerle mevcut durum hakkında görüşüp, ne yapılması gerektiği noktasında görüş birliğine vardıldıktan sonra Balıkesir belediye binasında yapılan toplantıya katıldığını” belirtir. 4 Haziran 1919 günü “Balıkesir’in ileri gelen, aydın kesiminin katılımıyla yapılan toplantıda, genel durumu incelemek ve en yetkili makamlardan bilgi almak için İstanbul’a gönderilip”, Damat Ferit Paşa tarafından kabul edilmiş ve yeni Dahiliye Nazırı olan Ali Kemal Bey ile görüşüştükten sonra⁶⁰ “Balıkesir’e dönmüş bulunan Keçeci-zade Hafız Mehmet Emin Keçeci Bey’in başkanlığındaki heyetin dinlendiğini” aktarır. İstanbul’a giden ve orada İstanbul hükümetinin işgal karşısında tepkisiz kaldığını gören⁶¹ “heyetin verdiği bilgiler müdafaa kararımızı desteklemişti” diyen Kemal Bey, hemen harekete geçer ve “Milli kumandanlığı üzerine alır”. Ardından da Balıkesir’deki “askeri teşkilatın da milli harekât içerisine alınması gerektiğini ve bu konuda ilk olarak, denetleme için Balıkesir’e gelmiş olan 14. Kolordu Kumandanı Yusuf İzzet Paşa ile görüşülerek paşanın kanaatini anlamak gereğini ileri sürer, bu amaçla Mehmet “Vehbi” Bolak “ve” Balıkesir Maarif Müdürü Mehmet “Sabri” Sözen “beylerin millet namına Yusuf İzzet Paşa ile görüşmelerini önerir”, Kemal Bey’in “bu önerisi kabul edilir ve uygulamaya konulur.”⁶²

14. Kolordu Komutanı Yusuf İzzet Met “Paşanın huzuruna giden” ve Mehmet Vehbi Bolak ile Balıkesir Maarif Müdürü Mehmet Sabri Sözen beylerden oluşan “heyet paşanın, milletin kararını uygun bulduğu ve ruhen daima milletle beraber kalacağı vadini ve teşkilat

Belleken, 1984, XLVIII, 189-190, s.194; B. Bayraktar, Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Ayvalık Tarihi, AKDİTYK Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 1998, s.121.

59 İspartalı Tevfik, a.g.m., s.458.

60 İ. Oğuz, “Balıkesir’e Değer Katmış Şahsiyetlerden: Kuvâ-yı Milliyeye Kahramanı ve Milli Mücahid Balıkesir Belediye Başkanı Keçecizade Hafız Mehmet Emin Bey”, Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi, 2020, 7, 4, s.2278-2279.

61 İ. Oğuz, a.g.m., s.2279.

62 İspartalı Tevfik, a.g.m., s.458.

ve müdafaa işleri için görüşmek üzere Kemal Bey’i istediği haberini getirmişti.” Kemal Bey bu gelişme üzerine hemen 14. Kolordu Komutanı Yusuf İzzet Met Paşa’nın huzuruna çıkmıştır. Paşa ile görüşmesi hakkında: “Paşa huzuruna vardığımda öncelikle milletin bana karşı gösterdiği ilgiden dolayı memnuniyetini açıklamıştı. Askeri sahada da güvenine kavuşmak gereğini daha önce düşünerek Albay Cafer Tayyar Bey’den aldığım mektubu da takdim ettiğim vakit memnuniyetini arttırmış idi. Vaziyet ve teşkilat hakkında sunduğum değerlendirmeme katılmışlardı. Millet ile paşa arasını kaynaştırmak ve hazırlanmış bulunan işlerin uygulama alanına geçirilmesi için önemli bir konumda bulunduğumu anlamış olarak, vatan görevimi ciddi sahaya sevk etmekte pek uyanık bulunuyordum.” diyerek⁶³, 14. Kolordu Komutanı Yusuf İzzet Met Paşa’nın takdir ve güvenini kazandığını, 1. Kolordu Komutanı Albay Cafer Tayyar Eğilmez Paşa’dan aldığı referans mektubunu takdim etmek suretiyle askeri saha da güvenine kavuştuğunu, ayrıca yapılacak işler noktasında da önemli bir konumda bulunduğunu ifade eder.

14. Kolordu Komutanı Yusuf İzzet Met Paşa’nın verdiği destek sonrasında Kemal Bey, iş yükünün bir kısmının önemli ölçüde azaldığını şöyle açıklar: “Artık, milli kuvvetlerle beraber savaş için varlığından yararlanılabilecek askeri kuvvetlerin de emrime verilmesi, iaşenin mümkün olduğu kadar askeri kaynaklardan (ambarlardan) yararlanma, para ihtiyacını millet tarafından sağlama yönüne gidilmesi kararlaştırılmış bulunuyordu. Jandarma elinde ve diğer depolarda mevcut silahların elde edilmesi için milli düzenlemeler ve özel girişimlere de gerek kalmamıştı.”⁶⁴

Kemal Bey, “Kolordu kumandanı paşa hazretlerinin Ayvalık’taki” 172. “alay tarafından” Yunan işgal kuvvetlerine “açılan savaş durumunu, hükümetin baskısı üzerine incelemek maksadıyla Balıkesir’e teftiş için geldiği bilinmiyor değildi.” diyerek 14. Kolordu Komutanı Yusuf İzzet Met Paşa’nın hükümetin izlediği yaklaşıma aykırı olan bu tutumunu da irdelemeyi ihmal etmez. Bu gelişmeyi “Balıkesir halkının hareketi, ruhen, Yunanlıların Ayvalık ateşi karşısında duraklayarak ateşkes istekleri gibi gevşeklik göstermeleri, Paşa hazretlerinin millet lehine kararını belirlemesine yardım etmiş, yalnız bu kararını gizli olarak kullanmak gereğine kanaat ettiği hissedilmiyor değildi.”⁶⁵ şeklinde değerlendirir.

Kemal Bey, hatıratında dönemin Karesi Mutasarrıfı olan Ahmet Hilmi Ergeneli Bey⁶⁶ hakkında da değerlendirmelerde bulunur. Değerlendirmesinde “Balıkesir’de mutasarrıflık makamını işgal eden zat İstanbul’dan hareket ve müdafaa aleyhine aldığı sıkı telgrafları olağanüstü telaşlı bir halde paşaya arz ederken ben de bulunuyor idim. İçerikleri belli olan bu telgrafların birer örneğini o zaman paşa da almıştı. Bununla beraber tartışmaların ardından, yeni durumla hükümetin tutumunu idare etmek zorunluluğu kabul edilmiş ve hükümet tehlikesi de uyutulmuş bulunuyordu.”⁶⁷ diyerek Karesi Mutasarrıfı olan Ahmet Hilmi Ergeneli Bey’in, işgaller karşısında sessiz ve tepkisiz kalınması isteyen İstanbul hükümeti ile Yunan işgal kuvvetlerine karşı silahlı milli mücadele taraftarları arasında denge gözetmek istediğini belirtir.

63 İspartalı Tevfik, a.g.m., s.458.

64 İspartalı Tevfik, a.g.m., s.458.

65 İspartalı Tevfik, a.g.m., s.458.

66 H. Ergeneli, a.g.m., s. 169.

67 İspartalı Tevfik, a.g.m., s.458.

10-Milli Teşkilat ve Kuvvet Oluşturmak İşi

Kemal Bey, “milli kuvvet Artık mesele güvenilir alana geçme dönemine girmiş ve bu gerçek hızla milli teşkilat ve kuvveti oluşturmayı gerektiriyordu”⁶⁸ sözleriyle, mülki ve askeri yöneticiler ile halkın ileri gelenlerinin desteğini aldıktan sonra hızla Kuvâ-yı milliye teşkilatı oluşturma işine başladığını aktarır.

Ona göre milli kuvvet oluşturmak için iki temel vardır:⁶⁹

- 1)Kişisel etki gücünden yararlanarak bireysel kuvvet toplamak
- 2)Halkın bilinç birliğinden kuvvet yapmak

Kemal Bey, kişisel etki gücünden yararlanarak bireysel kuvvet toplamak ile yapılanları ve kendisinin ilgili yaptıklarını şöyle ifade eder: “Belediyede yapılan bir toplantıda hızla kuvvet ve para toplamaya başlanmasını teklif ettim. Karar verildi. Balıkesir’in nüfuzlu kişilerinden her birisinin etrafına toplayabileceği kuvvet kendilerine sorularak belirlenmiş ve para teminiyle meşgul bulunacak heyet ayrılarak yapacağı iş, zaman ve toplanma yerleri kararlaştırılmıştı.”⁷⁰

Kemal Bey, “Halkın bilinç birliğinden kuvvet yapmak işini de kendim üzerime alarak” yaptıklarını anlatır: “Balıkesir’in genç aydınlarının, bütün yedek subaylarının katılımıyla bir toplantı yaptık. Bu toplantıda akranlara olan, seviye ve bedence genç ve dinç bulunan bu hemşerilerime bizim ve düşmanların genel durumu ve özellikle Balıkesir’in özel durumu hakkında uzun uzadıya açıklamalar yaptım.” diyerek Balıkesir gençliğini bilgilendirmişti. Daha sonra ise “tarihten özellikle Mora ihtilallerinden bahsettikten sonra yapılacak iş olarak kayıtsız ve şartsız silaha sarılarak ve hep birlikte savaş meydanına atılmamız gerektiğini ortaya koymuştum.” diyerek yöntemini önermiştir. Yönteme verilen tepkiyi ise “sermayesi iman gücünden ibaret bu önerim başlangıçta derin bir sessizlik ile karşılandı, karar almak gerekliliğinden dolayı meseleyi tartışmaya açtım. Tartışma maddi sahaya götürüldü.”⁷¹ şeklinde belirten Kemal Bey, maddi yetersizliklerin genç aydın ve yedek subayların bilinç birliği oluşturma yolundaki en önemli engeli oluşturduğunu görmüştür.

Ancak her şeye rağmen Balıkesir gençliği ile yaptığı toplantının faydalı olduğunu, “düşüncelerini anlamak itibarıyla bu görüşme faydasız olmadı. Bu aydın tabakadan yararlanmayı, teşkilatın maddi düşüncelerini tatmin edecek dereceyi bulduktan sonra erteledik, kanaat olarak birleştiğimiz, gençlerin isimlerini zikretmeden geçemeyeceğim, bilhassa Hayrettin, Ahmet Vehbi beyler gibi genç arkadaşlarla silahlı insan toplamağı ve para teminini ciddi bir surette takibe devam etmişim.”⁷² diyerek açıklayan Kemal Bey, bu toplantı sayesinde kendisi ile aynı düşüncede olan Hayrettin Karan, Ahmet Vehbi Çıkrıkçıoğlu beyler gibi Balıkesirli gençler ile Kuvâ-yı milliye teşkilatı için silah ve para toplamak suretiyle çalışma imkânı bulmuştur.

68 İspartalı Tevfik, a.g.m., s.458.

69 İspartalı Tevfik, a.g.m., s.458.

70 İspartalı Tevfik, a.g.m., s.458.

71 İspartalı Tevfik, a.g.m., s.458.

72 İspartalı Tevfik, a.g.m., s.458-459.

SONUÇ

Kemal Balıkesir, Balıkesir’de yüzyıllardır Türk ordusuna asker yetiştiren bir aileye mensuptur. Bu aile aslen Türkmen olan Cebbâr-zade ailesidir. Babası Yüzbaşı Hafız Ömer Efendi, eniştesi Yüzbaşı Ali Ziyaettin Bey, dedesinin kardeşi Ferik Mustafa Rifat Paşa ve büyük dedesi Balıkesir Mütesellimi Vezir Giridî-zade Şehit Kör Mehmet Paşa, bu asker şahsiyetlerden bazılarıdır.

Kemal Balıkesir, sadece emrindeki askeri personeli sevk ve idare etmemiş aynı zamanda sivilleri de teşkilatlandırıp, muharebeye sevk etmiş bir komutandır. Balkan, Birinci Dünya ve İstiklal Savaşında gerektiğinde sorumluluk alıp sivil halktan müfrezeler oluşturmuş ve bu müfrezelerle başarılı askeri hareketler yürütmeyi başarmıştır.

Kemal Balıkesir savaş meydanlarında pek çok kez yaralanmış, hatta esir düşmüş bir gazidir. Bu yaralar ondaki vatan ve millet sevgisinin ne derecede olduğunu açık bir kanıttır. Esaret dönemleri bıkkınlık, yılgınlık ve bezginlik oluşturmamış aksine mücadele azmini kamçulamış, vatan ve millet sevgisini daha da güçlendirmiştir.

Kemal Balıkesir eğitime büyük önem veren bir şahsiyettir. Üç kez yarım kalan Harp Akademisi tahsilini en nihayetinde tamamlamış olması bunun açık göstergesidir.

Hatıratın yayımlandığı Yeni Mecmua, yeni kurulmakta olan Cumhuriyet rejimini desteklemiş ve karşısında olanları eleştirmiş bir dergidir. Dergi Türkcülük akımı ile ve Türkcülük çabası içinde öne çıkan bir yayın organıdır. Büyük bir Türk milliyetçisi olan Kemal Balıkesir de hatıratın yayımlaması işini derginin yazarlarından Ispartalı-zade Tevfik Bey’e vermiştir.

Yeni Mecmua’da yayımlanan hatırat, Kemal Balıkesir’in tüm hayatını ihtiva etmemekte aksine 1919 yılının bir bölümünü kapsamaktadır. Bu durumun nedeni derginin yayın hayatının ani olarak sona ermesidir.

Yeni Mecmua’da yayımlanan hatırat, her ne kadar Kemal Balıkesir’in hayatının çok küçük bir kesitini ihtiva etmekteyse de içeriği itibarıyla orijinal bilgiler ve çeşitlilik arz etmektedir. Hatırat; Mondros Ateşkes Antlaşması, İzmir’in işgali, Yunan işgal kuvvetlerinin Balıkesir yönünde ilerleyişi, halkın işgaller karşısındaki tutumu, fikrî bölünmüşlükler, Balıkesir yönetici ve ileri gelenleri ile üst düzey komutanların işgaller karşısındaki tutumları, Kemal Balıkesir’in kendi tutum ve davranışları ayrıntılı olarak ifade edilmektedir.

Hatıratta Milli Mücadele döneminin önemli kişileri olan Yusuf İzzet Paşa, Keçeci Hafız Emin Bey, Mehmet Vehbi Bolak, Mehmet Sabri Sözen, Hayrettin Karan, Ahmet Vehbi Çıkrıkçıoğlu gibi isimler zikredilmektedir.

Kemal Balıkesir, Balıkesir’in yetiştirmiş olduğu üstün yetenekli bir subay, bir general özetle bir asker olarak şehre değer katan şahsiyetlerden biridir. Osmanlı’nın son döneminde almış olduğu askeri eğitim ile hem Osmanlı hem de Cumhuriyet devirlerinde başarılı subay, üst subay ve general olarak kahraman ordumuza bilfiil 36 yıl hizmet etmiştir. Bütün rütbelerini girdiği muharebelerde kazanmış olduğu fevkalade başarılar nedeniyle almıştır.

Kemal Balıkesir üstün yetenekli bir komutan olarak Çanakkale Muharebelerinde Harp Madalyası, İstiklal Savaşında İstiklal Madalyası, Sakarya Muharebesinde Kılınçlı İmtiyaz Madalyası ile taltif edilmiştir.

Kemal Balıkesir emeklilik yıllarında da memlekete hizmete devam etmiştir. Yerleştiği Balıkesir'in Erdek ilçesinin ekonomi, imar ve turizm faaliyetleri açısından kalkınmasına çalışmıştır.

KAYNAKÇA

1-Arşivler

BCA. 30-11-1-0. 77-14-19.

BCA. 30-11-1-0. 94-8-17.

BCA. 30-11-1-0.119-9-8.

BCA. 30-11-1-0.163-24-4.

BCA. 30-11-1-0. 178-30-17.

Şeref Etker Özel Arşivindeki Şecere

Balıkesir Başçeşme Mezarlığındaki Aile Kabristanı Mezar Taşı Kitabeleri.

2-Sürelî Yayınlar

Yeni Erdek Gazetesi, "Kemal Balıkesirin Kızı Babasını Anlattı", 09.10.2020.

3-Kitap ve Makaleler

Ayhan, A. (2014), "General Kemal Balıkesir", Uluslararası Balıkesir'e Değer Katan Şahsiyetler Sempozyumu (7-8 Kasım 2013, Balıkesir) Bildiriler, 71-86, Balıkesir: Petek Ofset.

Ayhan, A. (1988), "General Kemal Balıkesir'in Millî Mücadele Hatıratı", Balıkesir Ekspres Gazetesi, 12 Ocak-16 Şubat 1988.

Balıkesir, K. (1971), İstiklâl Savaşında ve Türk Benliği, İmanı, Kuvayı Milliye Ruhu ile Sohbetlerim, İstanbul: Yörük Matbaası.

Bayraktar, B. (1998), Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Ayvalık Tarihi, Ankara: AKDITYK Atatürk Araştırma Merkezi Yay.

Çelebi, M. (2011), Türk İnkılâp Tarihi, İzmir: Özal Matbaası.

Çonoğlu, S. (2018), Yeni Mecmua Yazıları / Ziya Gökalp, İstanbul: Ötügen Neşriyat.

Ekinci, N. (2001), "İkinci Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Geçiş Sürecinde Bilimsel Türkcülük Çabalarına Bir Örnek: Yeni Mecmua", İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 11, 137-162.

Ergeneli, H. (1984), "1919'da Ayvalık Savunması İle İlgili Anılar", Düzenleyen: Adnan Ergeneli, Belleten, C.XLVIII, S.189-190, 167-239.

Ergin, O. (1939), İstanbul Mektepleri ve İlim, Terbiye ve Sanat Müesseseleri Dolayısıyla Türkiye Maarif Tarihi. Cilt 1. İstanbul: Osmanbey Matbaası.

Görgülü, İ. (1993), On Yıllık Harbin Kadrosu 1912-1922 Balkan-Birinci Dünya ve İstiklal Harbi. Ankara: TTK Yay.

Gülmez, N.; Demirci, E. (2013), "Von Papen'in Türkiye Büyükelçiliği". Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, C.XIII, S.27, 225-250.

- Ispartalı, T. (1923), “Türk İnkılabı: Bir İstiklal Kahramanının Hatıraları”, Yeni Mecmua: İlim, Sanat ve Ahlaka Dair Haftalık Dergi, C.4, S.89, 456-459.
- Ispartalı, T. (1923), “Balıkesirli Erkan-ı Harp Kemal Bey’in Mücadele Hatıraları”, Yeni Mecmua: İlim, Sanat ve Ahlaka Dair Haftalık Dergi, C.4, S.90, 474-475.
- İlgürel, M. (1999), Millî Mücadele’de Balıkesir Kongreleri, İstanbul: AKDİTYK Atatürk Araştırma Merkezi Yay.
- Oğuz, İ. (2020). “Balıkesir’e Değer Katmış Şahsiyetlerden: Kuvâ-yı Milliye Kahramanı ve Milli Mücahid Balıkesir Belediye Başkanı Keçecizade Hafız Mehmet Emin Bey”, Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi, C.7, S.4, 2258-2310.
- Okay, M. O. (1997), Hatırat, TDV İslam Ansiklopedisi, 16, 445-449, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları (<https://cdn2.islamansiklopedisi.org.tr/dosya/16/C16016459.pdf>).
- Örenç, A. F., (2012), “Balkan Harbi’nde Edirne Kuşatmasına Dair İngiliz Belgeleri (1912-1913)”, Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, C.2, S.4, 17-79.
- Özalp, K. (1988), Millî Mücadele 1919-1922 I, Ankara: AKDİTYK Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Özer, K. (1964), Kurtuluş Savaşında Gönen, Balıkesir: Türkdili Matbaası.
- Özdemir, Z. (1998). Balıkesir Bölgesi’nde Millî Mücadele Önderleri, Balıkesir: Taner Ofset.
- Özdemir, Z. (2003), Balıkesir Kuvâ-yı Millîye Hatıraları, Ankara: Kanomat Ltd. Şti.
- Sofuoğlu, A. (1994), Kuva-yı Milliye Döneminde Kuzeybatı Anadolu 1919-1921, Ankara: Genelkurmay Basımevi.
- Temur, T.; Çakıroğlu, A. (2010), Etkinliklerle Yazılı ve Sözlü Anlatım, Ankara. Pegem Akademi.
- Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, III. Cilt 6. Kısım (1908-1920) (TSK III/6), (1996). Ankara: Genelkurmay Basımevi.
- Uslu, M. (2007), Ansiklopedik Türk Dili ve Edebiyatı Terimleri Sözlüğü, İstanbul: Yağmur Yay.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1999), Karesi Meşâhiri (Balıkesir Meşhurları), Hazırlayanlar: Mehmet Sarı, Ahmet Karaman. Balıkesir: Petek Ofset.
- Üner, M. (2020), General Kemal Balıkesir’in Kuva-yı Milliye ve İstiklâl Savaşı Hatıraları. İstanbul: Post Yayın Dağıtım.
- Yük.Lv.Alb [E.] M. Şevket Etker’in Dayısı Kemal Balıkesir İçin Hazırladığı Notlar (Notlar M. Şevket Etker’in oğlu Dr. Şeref Etker’den temin edilmiştir. Notlar; anlatılanların tanıdığı olan Kemal Balıkesir’i kendi ağzından dinleyen yeğeni M. Şevket Etker tarafından kaleme alınmıştır.)

C. Kaynak Kişiler

- Özden Balıkesir ile 24.03.2021 tarihli telefon görüşmesi
- Şeref Etker ile 29.03.2021 ve 30.03.2021 tarihli telefon görüşmeleri
- Ender Saraçer ile 24.03.2021 tarihli telefon görüşmesi
- Hulusi Ay ile 23.03.2021 tarihli telefon görüşmesi

D. Dijital Kaynaklar

- <http://www.tufs.ac.jp/common/fs/asw/tur/htu/list2.html#y/tarih: 20.01.2021>

<http://ktp.isam.org.tr/?url=makaleosm/findrecords.php/> tarih: 20.01.2021

<http://www.kkk.tsk.tr/egitim/BKM.OKL.pdf>/tarih: 20.01.2021

<http://generalkemalbalikesirortaokulu.meb.k12.tr/>tarih:20.01.2021

EKLER

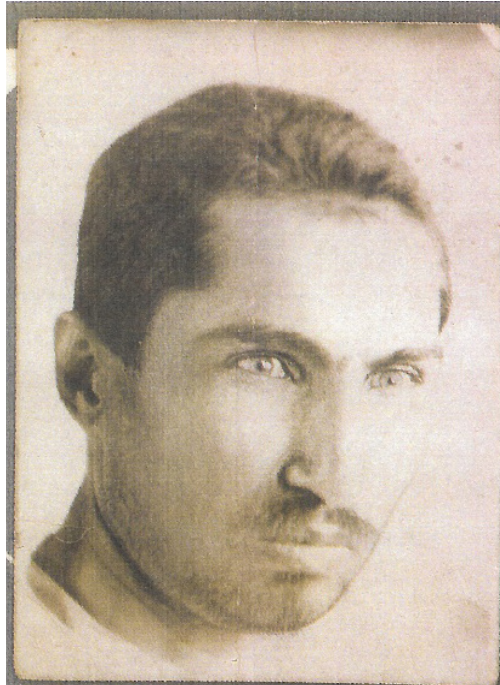
A.Fotoğraflar

Fotoğraf 1: Askeri Üniforma İle Kemal Balıkesir

Fotoğraf Şeref Etker Özel Arşivi'nden alınmıştır

Fotoğraf 2: Kemal Balıkesir

Fotoğraf Şeref Etker Özel Arşivi'nden alınmıştır

Fotoğraf 3: 1919 Yılında Kemal Bey (Ayaktakilerden soldan ikinci-sakallı mücahidin yanında)

Fotoğraf Ayhan, A. (2014). General Kemal Balıkesir. *Uluslararası Balıkesir’e Değer Katan Şahsiyetler Sempozyumu (7-8 Kasım 2013, Balıkesir) Bildiriler*. Balıkesir: Petek Ofset, s. 86’den alınmıştır.

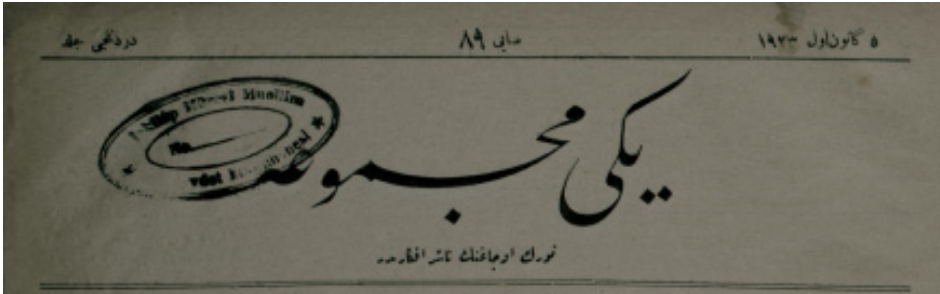
Fotoğraf 4: Hürşit Paşa’nın Soma Cephesi’ni Teftişinde solda en önde atlı Yüzbaşı Kemal Bey

Hürşit Paşa’nın Soma Cephesi’ni teftişi (Solda en önde atlı Yüzbaşı Kemal Bey)

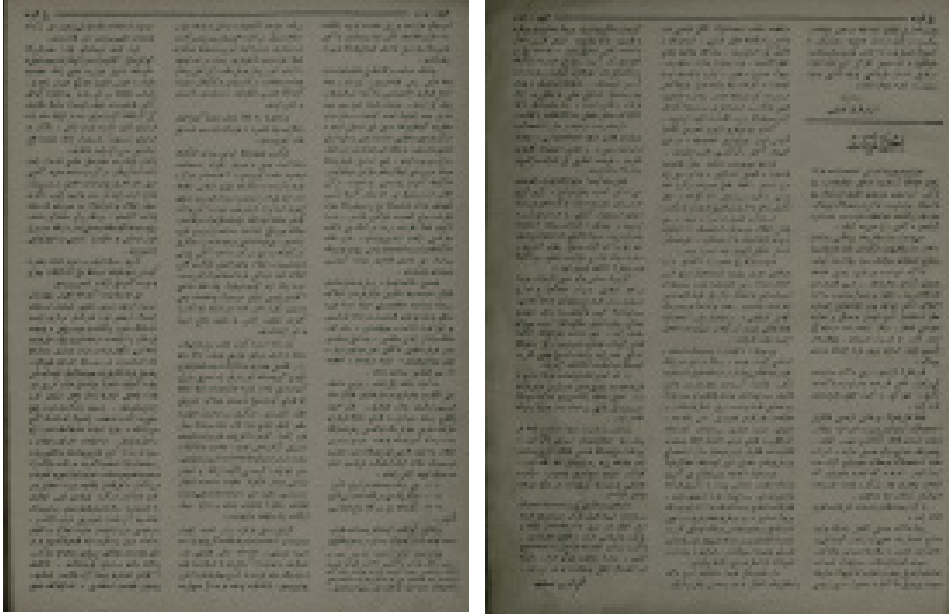
Fotoğraf Arıcıoğlu, S. (2018). *Milli Mücadelede Soma* (Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir). s. 174’den alınmıştır.

B.Hatrat

Yıkılcı, 1923 yılında İstanbul'da yayınlanmaya başlayan bir dergi olarak, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş döneminde önemli bir rol oynamıştır. Dergi, Atatürk'ün 'Yıkılcı' adıyla kurulan kurumun yayınıdır. Dergi, Türkiye'nin geleceği için yapılan çalışmaların ve fikirlerin yayılmasına katkı sağlamıştır. Dergi, Türkiye'nin modernleşme sürecindeki zorlukları ve başarıları hakkında değerli bilgiler sunar. Dergi, Türkiye'nin geleceği için yapılan çalışmaların ve fikirlerin yayılmasına katkı sağlamıştır. Dergi, Türkiye'nin modernleşme sürecindeki zorlukları ve başarıları hakkında değerli bilgiler sunar.

Yıkılcı, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş döneminde önemli bir rol oynamıştır. Dergi, Atatürk'ün 'Yıkılcı' adıyla kurulan kurumun yayınıdır. Dergi, Türkiye'nin geleceği için yapılan çalışmaların ve fikirlerin yayılmasına katkı sağlamıştır. Dergi, Türkiye'nin modernleşme sürecindeki zorlukları ve başarıları hakkında değerli bilgiler sunar. Dergi, Türkiye'nin geleceği için yapılan çalışmaların ve fikirlerin yayılmasına katkı sağlamıştır. Dergi, Türkiye'nin modernleşme sürecindeki zorlukları ve başarıları hakkında değerli bilgiler sunar.

Alıntı yeri: http://isamveri.org/pdfosm/D01049/1923_89/1923_90_DEMIRALPTI.pdf